

מוסדות
**דרבי
תורה**

בנשיאות מרן הגאון
רבי **אשר וייט שליט"א**

שיעור מרן הרב שליט"א

קונטרס שבועי

אגדה

מה טובו אהליך יעקב

הלכה

בית כנסת כמקדש מעט

פרשת בלק תשפ"א

שנה כ"ג - קובץ ל"ה [תשע"ג]

יד"לע"י מכון "מנחת אשר"

כל הזכויות שמורות

עריכה והוצאה לאור ע"י
מכון "מנחת אשר"

להפצת תורתו של
מו"ר הגאון רבי אשר וייס שליט"א

רחוב אהרון אשכולי 109
ירושלים

המען למכתבים:
ת.ד. 23170

Email: info@minchasasher.com

פרשת בלק

בית כנסת כמקדש מעט

"מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל" (כ"ד ה').

"כמה חביבין אינון ישראל קמי קודשא בריך הוא, דבכל אתר דאינון שריין קב"ה אשתכח בינייהו, בגין דלא אעדי רחימותא דיליה מנהון, מה כתיב 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם', ועשו לי מקדש סתם, דכל בי כנישתא דעלמא מקדש אקרי, והא אוקמוה, ושכינתא אקדימת לבי כנישתא". (זוה"ק במדבר נשא דף קכ"ו ע"א).

"ואהי להם למקדש מעט בארצות אשר באו שם" (יחזקאל י"א ט"ז) אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל". (מגילה כ"ט ע"א).

נפלאים הם דברי הזוהר, ונפלאים הם דברי הגמ', ומהם למדנו דכל בי כנישתא, מקדושת המקדש יש בו.

והנה אף שדברי חז"ל אלה לכאורה דברי אגדתא הם, נראה דכמה וכמה הלכתא גבירתא למדנו מהם, ולכמה עניינים יש נפקותא בהלכה במה שבתי כנסיות ובתי מדרשות נקראו "מקדש מעט", ונבאר בזה ט"ו מקורות והלכות שונות שכולן מושתתות על יסוד זה ד"כל בי כנישתא מקדש איקרי".

והנה בעיקר דין קדושת בית הכנסת נחלקו הראשונים, וג' דעות בדבר. דעת המהרי"ק (שורש קס"א) דקדושת בית הכנסת הוי כקדושת המקדש והוי מן התורה. דעת הר"ן (מגילה ח' ע"א מדפי הרי"ף) דהוה מדרבנן, וכתב האשכול (אויערבך, הלכות בית הכנסת) דבית הכנסת "השוו חכמים קדושתו למקדש". ולדעת הרמב"ן (מגילה כ"ה ע"ב) אינו אלא כשאר תשמישי מצוה שנוהגין בהם כבוד, וכבר הארכתי בזה מאד במק"א (מנחת אשר שמות מהדו"ת).

בית כנסת כמקדש מעט

א

בנין בית הכנסת

בשדי חמד (כרך א', מערכת הכללים, מערכת הב', אות מ"ד) האריך לדון אם יש מצות עשה מן התורה לבנות בית כנסת, והביא מדברי ספר שנות ימין וספר נחמד למראה שכתבו שבנין בית הכנסת הוא מצוה דאורייתא, ומקורם מדברי הזוה"ק הנ"ל "ועשו לי מקדש, כל בי כנישתא בעלמא מקדש אקרי", ולמדו מזה דבנית בית כנסת היא בכלל מצות "ועשו לי מקדש". ולעומתם הביא פוסקים רבים דאין מצוה בבנית בית כנסת, אלא הכשר מצוה בלבד היא. עי"ש. והארכת בזה במנחת אשר שמות (מהדו"ת), קחנו משם.

והנה מדברי הגמ' במגילה לא למדנו אלא דיש בכל בית כנסת ובית מדרש מעין קדושת המקדש, ואף הם מקדשי מעט, אך יתירה מזו למדנו מדברי הזוהר, דבמצות עשה ד"ועשו לי מקדש" נוהגת גם בבנין בית הכנסת ובית המדרש, וכדברי הפוסקים הנ"ל.

ב

מורא מקדש

כתב היראים (מצוה ת"ט): "ומצינו בית הכנסת ובית המדרש שנקראו מקדש, דתניא 'זהשימותי את מקדשכם' וכו' לרבות בתי כנסיות ובתי מדרשות, ואמרינן במגילה (כ"ט ע"א) 'זאהי להם למקדש מעט' אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל, למדנו כשאמרה תורה 'את מקדשי תיראו' שבת כנסיות ובתי מדרשות בכלל".

הרי לן גם לענין מצוה זו דמורא מקדש דדין בית כנסת כדין בית המקדש, וכן כתב הסמ"ק (מצוה ו') להדיא: "לירא מקדש דכתיב 'ומקדשי תיראו', ובזמן הזה הוא בית הכנסת מקדש מעט".

ג

איסור נתיצת בית כנסת

"לא תעשון כן לה' אלוקיכם", כתב הרמב"ם (מנין המצוות שבתחילת ספר המדע, לא תעשה ס"ה) "שלא לאבד בית מקדש או בתי כנסיות או בתי מדרשות", הרי לן דגם בתי כנסיות ובתי מדרשות בכלל איסור זה. וכן כתב במרדכי (מגילה סי' תתכ"ו):

בית כנסת כמקדש מעט

"בית הכנסת נקרא מקדש מעט ולכך אסור לנתוץ דבר מבית הכנסת, דתניא בספרי מנין לנתוץ אבן מן ההיכל ומן המזבח ומן העזרה שהוא בלא תעשה, ת"ל ונתצתם את מזבחותם וגו' לא תעשון כן לה' אלוקיכם".

הרי לן מדבריהם דכשם שאסור לנתוץ אבן מאבני המזבח וההיכל, כך אסור לנתוץ בתי כנסיות ובתי מדרשות.

אמנם, צ"ע מדברי הרמב"ם בהלכות יסודי התורה (פ"ו ה"ז): "הסותר אפילו אבן אחת דרך השחתה מן המזבח או מן ההיכל או משאר העזרה לוקה שנאמר ... לא תעשון כן לה' אלוקיכם", הרי שאין האיסור אלא במקדש. ועיין עוד בספר המצוות (ל"ת ס"ה) שכתב: "מן ההיכל והמזבח והדומה להם", ולשון זה משתמע לשני פנים, דאפשר כונתו משאר כלי המקדש, אך אפשר דגם בית הכנסת בכלל. אך במנין המצוות שהבאנו לעיל דבריו מפורשים שגם בתי כנסיות ובתי מדרשות בכלל לאו זה.

ובשו"ת חתם סופר (ח"ו סימן ח') כתב כדבר פשוט דגם בבתי כנסיות ומדרשות יש בזה איסור דאורייתא, עי"ש.

ועיין בדברי חיים (או"ח ח"א סי' ב) שחידש שאף לדעת הר"ן והרמב"ן דקדושת בית הכנסת מדרבנן, מכל מקום איסור נתיצת בית הכנסת הוא מן התורה, דבאיסור "לא תעשון כן לה' אלוקיכם" נכלל איסור להרוס כל דבר שנעשה להתפלל בו ולהתוועד לדבר שבקדושה, ואף שאין קדושתו מן התורה.

ונראה לדייק כן מלשון הרמב"ם (בפרטי המצוות שבהקדמה להלכות יסודי התורה), שכתב דאיסור סתירת בית המקדש הוא "שלא לאבד דברים שנקרא שמו עליהם", הרי שאין האיסור משום חלות הקדושה שבהם, אלא משם שנקרא שם שמיים עליהם. ומעתה נראה פשוט שאף בית הכנסת בכלל "נקרא שמו עליהם", ואף שאין קדושתו מן התורה.

ויש קצת דמיון לזה במה שנחלקו האחרונים באדם המכשיל את חברו באיסור דרבנן, האם עובר בלפני עוור מן התורה. אמנם יש לחלק דשם סוף סוף מכשול הוא, ואיסור דרבנן לא גרע מנותן מכשול כפשוטו לפני העוור, ודו"ק בזה.

בית כנסת כמקדש מעט

ד

מעילה

כתב היראים (מצוה ק"ד), דכשם שאסור מן התורה להנות מן ההקדש והנהגה מעל בהקדש, כך אסור להנות מבתי כנסיות ומבתי מדרשות שנתייחדו לתפילה, שגם הם הקדש. עי"ש.

והנה ברור דאין מעילה ממש בנהגה מבית הכנסת, וכי יש בזה אשם מעילות ותשלומי חומש, ואטו נאמר דעל ידי מעילה יוצאים נכסי בית הכנסת לחולין ופקע רשות ההקדש. ואפשר דאף שאין בבית הכנסת דין מעילה, מכל מקום יש בו איסור מעילה, וכמו שכתבו התוספות בנדרים (י"ע"א ד"ה אדם) לגבי קדשים קלים, דאף שאין בהם מעילה, מכל מקום יש בהם אסור הנאה דאורייתא, ועדיין צ"ע.

ה

אם יש קנין חצר לבית הכנסת

בקצות החושן (סי' ר' סק"א) הביא את דברי האגודה (ריש מעילה) דמצא דבר בבית הכנסת זכה בו, ולא אמרינן דחצר בית הכנסת קונה, משום דאין בית הכנסת קונה, דאין חצר להקדש. והתוספות יו"ט (מעילה פ"ג מ"ו) חלק עליו, וכתב דיש חצר להקדש. וכבר נחלקו הראשונים בבבא בתרא (ע"ט ע"א) אם יש חצר להקדש, הרשב"ם (שם ד"ה ה"ק) והתוספות (שם ד"ה ואין) נקטו שאין הקדש קונה בחצר, והרמב"ן חלק על דבריהם ונקט שההקדש קונה בחצר, והתוספות יו"ט נוקט כשיטת הרמב"ן בבואו לחלוק על דברי האגודה, אך מכל מקום האגודה והתוספות יו"ט הניחו לדבר פשוט דדין בית כנסת כדין הקדש לענין קנין. והקצות שם תמה עליהם, וכתב דבית הכנסת הוי כחצר השותפין, ואין בו דין הקדש כלל, עי"ש.

ונראה בדעת האגודה והתוספות יו"ט שדנו דין בית הכנסת כדין הקדש אף לענין גדר קנין, ואף דלכאורה סברת הקצות פשוטה ועצומה דהלא אין כאן הקדש כלל, ומילתא דפשיטא דעצם בית הכנסת קנין הצבור הוא וכשותפות הוא כמבואר בנדרים (מ"ח ע"א), נראה דהאגודה ותוספות יו"ט סוברים דמכל מקום כיון דיש בבית הכנסת

בית כנסת כמקדש מעט

מקדושת המקדש, אם להקדש אין חצר גם לבית הכנסת אין חצר, ולענין זה דין בית כנסת כדין הקדש, ודו"ק בזה.

[ותמה אני על מה שהאריך הקצות שם והוכיח ממועות שנמצאו בהר הבית, והניח לדבר פשוט שהר הבית בבעלות הקדש הוא, ולהדיא מבואר בנדרים שם דהוי של עולי בבל ולא של הקדש כלל, וכמ"ש הרמב"ם (פ"ז מהל' נדרים ה"ב) דהר הבית הוא "בשותפות כל ישראל", וצ"ע].

ו

קדושת ההיכל או קדושת העזרה

כתב השו"ע (סי' קנ"א סעיף י"ב) "יש להזהר מלהשתמש בעליה שעל גבי בית הכנסת תשמיש קבוע של גנאי, כגון לשכב שם, ושאר תשמישים יש להסתפק אם מותר". ושורש הספק כתב בבית יוסף שם, שנסתפק אם קדושת בית הכנסת כקדושת היכל היא שעליותיו נתקדשו, או כקדושת העזרה שעליותיו לא נתקדשו. הרי לן נפקא מינה להלכה במהות קדושת בית הכנסת, ובמה דומה היא לקדושת המקדש [וע"ע במרדכי שבת (סימן רכ"ח) דהוי כקדושת ההיכל, ואכמ"ל].

ז

מבנה בית הכנסת וצורתו

והנה הגר"ש סופר (מכתב סופר ח"ב סי' א') כתב מהלך נפלא, ויסוד דבריו דכל מבנה בית הכנסת וצורתו מכוון כנגד בית המקדש. ארון הקודש ובו ספרי תורה, כנגד קודש הקדשים ובו לוחות העדות וספר תורה שבארון. עמוד התפילה של החזן, כנגד מזבח הקטורת שבהיכל, דכתיב "תכון תפילתי קטורת לפניך משאת כפי מנחת ערב". מנורה בדרום דהיינו נר חנוכה, כנגד מנורת המאור שבדרום. והבימה שבמרכז בית הכנסת שקוראים בה בתורה, כנגד מזבח החיצון, כמבואר בגמ' במגילה (ל"א ע"ב) דקורין בתורה פרשיות הקרבנות במועדים כדי שיחשב כאילו הקריב קרבן, ולכן נהגו לעשות בימה זו מוגבהת לעלות בה, כשם שעולין למזבח הנחושת על גבי הכבש. ועוד כתב דמשום כך נהגו דמברכין ברכת הגומל בזמן שעולים לתורה, כמו שהקריבו קרבן תודה על גבי המזבח.

ה

בית כנסת כמקדש מעט

אמנם בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' כ"ח), כתב שהבימה הוי כנגד מזבח הקטורת ולפיכך הבימה באמצע כשם שהמזבח במרכז ההיכל מנורה בדרום ושולחן בצפון, עי"ש. ונראה לכאורה דזה תלוי במה שנסתפק הבית יוסף אם בית כנסת קדוש כקדושת ההיכל או כקדושת העזרה כנ"ל, דאם הוי כהיכל מסתבר כהחתם סופר דהבימה כנגד מזבח הזהב שמקומו בהיכל, ואם הוי כעזרה מסתבר דהוי כנגד מזבח החיצון שמקומו בעזרה.

ומכל מקום לפי דברי המכתב סופר כל צורת בית הכנסת ומבנהו כנגד בית המקדש כולו, ארון הקודש כנגד קדש הקדשים, קדמת בית הכנסת כנגד ההיכל ועמוד התפילה כמזבח הקטורת, מרכז בית הכנסת ומקום ישיבת הצבור הוי כעזרה, ובמרכזה הבימה כנגד המזבח החיצון. ונראה עוד בדרך זה, שמה שנהגו לעשות פרוכת לארון הקודש, הוא כנגד הפרוכת שחצצה בין קודש הקדשים להיכל.

ה

פתח בית הכנסת

בשולחן ערוך (סי' ק"ג סעיף ה') איתא: "אין פותחין פתח בית הכנסת אלא כנגד הצד שמתפללים בו", וטעם הלכה זו מבואר בבית יוסף, דילפינן מהיכל שפתחו היה במזרח מול קדש הקדשים, וכך בבית הכנסת הפתח צריך להיות מול ארון הקודש. וכן מבואר בלשון הרמב"ם (הלכות תפילה פי"א ה"ב): "ואין פותחין פתחי בית הכנסת אלא במזרח, שנאמר והחונים לפני המשכן קדמה", עי"ש.

ט

עזרה שלפני בית הכנסת

כתב הב"ח (או"ח סי' צ) שעושים עזרה לפני בית הכנסת דומיא דאולם שלפני ההיכל, ומקור הדברים בירושלמי (ברכות פ"ה הלכה א', דף ל"ז ע"ב) "זה שנכנס לבית הכנסת צריך להכנס לפני משני דלתות", עי"ש.

בית כנסת כמקדש מעט

,

גובה בית הכנסת

עוד כתב השולחן ערוך (סי' ק"ג סעיף ב'): "אין בונים בית כנסת אלא בגובהה של עיר, ומגביהין אותה עד שיהיה גבוה מכל בתי העיר שמשתמשים בהם", ומקורו מגמ' בשבת (י"א ע"א): "אמר רב כל עיר שגגותיה גבוהין מבית הכנסת לסוף חרבה, שנאמר (עזרא ט' ט') "לרומם את בית אלהינו ולהעמיד את חרבותיו". ואף שפסוק זה נאמר ביחס לבית המקדש, למדו חכמים הלכה זו בבנין בית הכנסת מבית המקדש כמבואר.

יא

אתנן זונה ומחיר כלב

כתב רבינו ירוחם (תולדות אדם וחווה נתיב כג חלק א): "אתנן זונה אסרה תורה להביאו בית ה' לקרבן, והוא הדין בזמן הזה לעשות ממנו שום דבר לבית הכנסת כגון ספר תורה או בדק הבית או נר או שמן וכיוצא בו לבדק הבית". וכן פסק להלכה הרמ"א (סימן קנ"ג סעיף כ"א). הרי שגם הלכה זו נלמדה מדין המקדש.

ועיין עוד בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' ל"ט) שכתב לפי דבריהם דהוא הדין שכל חפצי בית הכנסת צריכים להיות "מן המותר בפיקד", כמו בבית המקדש. אמנם במגן אברהם (שם סקמ"ו) כתב דאין כל זה אלא מדרבנן ולא מן התורה, דמן התורה לא נאסר אלא בבית המקדש דכתיב בקרא "בית ה' אלוקיך", עי"ש.

אמנם יש להעיר, שבדברי רבינו ירוחם והרמ"א מפורש שהוא הדין בשאר דבר של מצוה, ועי' בפרי מגדים (שם אשל אברהם ס"ק מו) שנתספק אם דוקא דבר של קדושה כגון בית הכנסת אסור, דיליף ממשכן, או אפילו דבר מצוה כגון ציצית וטלית אסור, ובמשנה ברורה (שם ס"ק קח) הכריע לאסור, ולפי זה אין זה ענין לנידוננו.

יב

הדלקת נרות בבית הכנסת

בשולחן ערוך (סי' קנ"א סעיף ט) מבואר דין כבוד בית הכנסת, ובין שאר גדריו הכבוד איתא דיש להדליק נרות בבית הכנסת. ומקור המנהג בכלבו (סי' יז), וז"ל: "כתב

בית כנסת כמקדש מעט

הרבי אשר ז"ל נהגו כל העולם להדליק נר בבית הכנסת קודם שיכנס אדם שם להתפלל, ונראה בעיני כי טעם המנהג הזה... מפני שכן היו עושין במקדש". עכ"ל.

וכעין זה כתב השל"ה הקדוש (פרשת תצוה דרך חיים תוכחת מוסר אות לג) על הפסוק (שמות כז, כ) "להעלות נר תמיד":

"מכאן רמז שתמיד לא יחסר הדלקת נר, אף שבעונותינו הרבים חרב בית המקדש, מכל מקום מצוה הוא להדליק נר בבית הכנסת שנקרא מקדש מעט, ויהיה דולק ערב ובוקר בשעת התפלה, כי התפלה היא במקום עבודת הקרבנות בבית המקדש". עכ"ל.

יג

נטיעת עצים בחצר בית הכנסת

הנה אסור לטעת עצים בעזרה וכדכתיב בפר' שופטים (דברים ט"ז כ"א) "לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלהיך אשר תעשה לך". וכ"כ הרמב"ם (הל' עבו"ז פ"ו ה"ט).

ונחלקו האחרונים אם מותר ליטע עצים בחצר בית הכנסת.

הגרעק"א (בהגהות לשו"ע או"ח סימן ק"נ ס"א) הביא מפירוש הר"ד ערמאה על הרמב"ם שם דמדרבנן אסור לטעת עצים אצל בית הכנסת.

וכ"כ בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סימן ע"ח) באריכות, ויתירא מזו כתב (שם סימן ע"ט) דאפילו אם כבר נטעו עצים בחצר בית הכנסת מצוה לעוקרם, עי"ש.

אך בן דורו ובן גילו בשו"ת בנין ציון (ח"א סימן ט') נשאל דכאשר הרחיבו בית כנסת ונמצא שסמוך לו בחצר יש עצי פרי האם מצוה או מותר לעוקרם, וכתב דאף שמותר לעקור עצי פרי לצורך מצוה, וק"ו הוא ממה שמותר לקצוץ עצי פרי לצורך בנין בית, מ"מ אין כל מצוה לעקור עצים מחצר בית הכנסת ואין שום מקור לאסור נטיעת עצים בחצר בית הכנסת, עי"ש.

הרי שנחלקו האחרונים אם מדמין בית כנסת לבית המקדש לגבי הלכה זו.

בית כנסת כמקדש מעט

יד

קבלת נדבות מגוי לבנין בית כנסת

והנה מפורש בגמ' (ערכין ו' ע"ב) שנכרי שהתנדב נר או מנורה לבית הכנסת מקבלין ממנו, ולכאורה מוכח מזה שאין בזה קפידיא כלל, ומותר לקבל מהם אף לצורך בנין בית הכנסת, דמאי שנא.

אך שנים מגדולי הונגריה מתנבאים בסגנון אחד, הגר"י גרינוולד בשו"ת זכרון יהודה (סימן נ"ו) והגר"ד זילברשטיין בשבילי דוד (יו"ד סימן רנ"ד) דכשם שאין מקבלין מן הגויים לבנין בית המקדש וכדכתיב (עזרא ד' ג') "לא לכם ולנו לבנות בית לאלהינו", כך אין מקבלים מידם דבר הניכר לבנות בית כנסת, דבתי כנסיות ובתי מדרשות דינם כבית המקדש, עי"ש.

ויש לתמוה על הזכרון יהודה שהיה תלמיד הכתב סופר ועל השבילי דוד שהיה תלמיד מהר"ם א"ש ושניהם תלמידי תלמידיו של החתם סופר שלא שמו לבם למה שכתב רבם הגדול רשכבה"ג החתם סופר (שו"ת יו"ד סימן רכ"ה) דאין דין בית הכנסת כדין בית המקדש ואף שאין מקבלים מהם לבנות בית המקדש מותר לקבל מהם לבנין בית כנסת, והוכיח כן מדברי רש"י בערכין (ו' ע"א), עי"ש. (ועיין עוד בשו"ת תשורת ש"י ח"א סימן ט"ו ובשו"ת יד יצחק ח"ג סימן רע"א).

טו

אם צריך לשמה בבנין בית כנסת

בשו"ת מעשה אברהם (סימן ל"ז) להגאון רבי נסים אברהם אשכנזי שהיה חבר בית דינו של החבי"ף, פלפל באריכות לחדש דכיון דבית כנסת הוא כבית המקדש, והמצוה לבנותו בכלל ועשו לי מקדש, כשם שצריך לבנות את בית המקדש לשמה כך גם בבנין בית הכנסת, ומשום כך אין לבנות בית כנסת ע"י עכו"ם אלא ע"י ישראל.

ואף שכתב ללמד זכות במה שלא נהגו רבים להקפיד על זה, מ"מ כתב דכאשר אפשר לבנות ע"י פועלים יהודים לשם קדושת בית כנסת מצוה לעשות כן ועבירה לבנות ע"י גוי, עי"ש.

בית כנסת כמקדש מעט

ב

ומלבד מקורות אלה שבהם חזינן שבתי כנסיות ובתי מדרשות כבית המקדש הם לא רק במישור הסגולי אלא אף להלכה ולמעשה, עוד למדנו מדברי השולחן ערוך שגם דיני התפילה נלמדו מדיני הקרבנות, דמלבד מה שאמרו בברכות (כ"ו ע"ב) תפילות כנגד קרבנות תקנום, מצינו שגם דיני תפילה נגזרו מהקרבנות, כמבואר בשולחן ערוך (סי' צ"ח סעיף ד):

"התפילה היא במקום הקרבן, ולכך צריך ליזהר שתהא דוגמת הקרבן בכוונה ולא יערב בה מחשבה אחרת כמו מחשבה שפוסלת בקדשים, ומעומד דומיא דעבודה, וקביעות מקום כמו הקרבנות שכל אחד קבוע מקומו לשחיטתו ומתן דמו, ושלא יחוץ דבר בינו לקיר דומיא דקרבן שהחציצה פוסלת בינו לקיר, וראוי שיהיו לו מלבושים נאים מיוחדים לתפילה כגון בגדי כהונה".

ומצינו בזה עוד נפ"מ להלכה, ומהם מה שחידש המשנה ברורה (שער הציון סי' רל"ה ס"ק מ"א) דאף דלגבי מצות קריאת שמע של ערבית מבואר דבדיעבד יכול לקרוא אף לאחר עלות השחר, מכל מקום תפילת ערבית אין לו להתפלל לאחר עלות השחר, דתפילת ערבית שאני דהוי כנגד אברים ופדרים שאינם נקטרים אלא עד עלות השחר עי"ש.

עוד מצינו כמה ענינים שמקורם בהשוואה בין עבודת התפילה לעבודת בית המקדש.

בברכות (נ"ג ע"ב) איתא לגבי ברכת המזון, "כשם שמזוהם פסול לעבודה, כך ידיים מזוהמות פסולות לברכה".

וכן מצאנו לגבי נטילת ידיים לתפילה, דבגמרא בברכות (ט"ו ע"א) למדו מקרא דצריך נטילת ידיים לתפילה, "ארחץ בנקיון כפי ואסובבה את מזבחותיך ה'", הרי דתפילה דומה לעבודת המזבח.

בית כנסת כמקדש מעט

וחידוש גדול מצינו בשו"ת הרשב"א (ח"א סי' קצ"א) דנטילת ידים שחרית בקומו משנתו תוקנה דומיא דקידוש ידים מן הכיור. ובחולין (ק"ז ע"א) כתב הרשב"א דנטילת ידיים לסעודה הוי דומיא דקדוש ידים מן הכיור עי"ש, הרי דלא רק נטילת ידים לתפלה אלא אף נטילת לסעודה ובקומו משנתו נלמדים מעבודת המקדש, דכל עבודת האדם בעולמו מקדושת כהונה יש בו דמצווים אנו להיות לו ית' "ממלכת כהנים וגוי קדוש".

מה טובו אהליך יעקב

מה טובו אהליך יעקב

”מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל” (כ”ד ה’).

”אמר רב אלעזר מברכותיו של אותו רשע אתה למד מה היה בלבו בקש לומר לא יהא להם בתי כנסיות ובתי מדרשות אמר מה טובו אהליך יעקב” (ילקוט רמז ש”ע).

ולכאורה הדברים פלא וכי לקח בלק את בלעם להלחם בכוללים, או לפגוע בישיבות, והלא בלק מצפה מבלעם שיקלל את ישראל, את העם כולו אנשים נשים וטף מזקן ושבע ימים עד לעולל ויונק, וא”כ מה נטפל בלעם לבתי כנסיות ובתי מדרשות.

אלא שידע בלעם בחכמת נבואתו דכל עוד בתי הכנסיות ובתי המדרשות עומדים על תלם, כל עוד קול התורה בוקע ועולה, אין כל כח בעולם שיכול לקעקע ביצתם של ישראל, רק אם יצליח לבטל מהם בתי מדרשות ובתי כנסיות יוכל גם לשארית הפליטה.

ראה נא מה שאמרו (ברכות ס”א ע”ב) במשלו של רבי עקיבא שאמר לפפוס בן יהודה:

”למה הדבר דומה לשועל שהיה מהלך על גב הנהר וראה דגים שהיו מתקבצים ממקום למקום אמר להם מפני מה אתם בורחים, אמרו לו מפני רשתות שמביאים עלינו בני אדם אמר להם רצונכם שתעלו ליבשה ונדוד אני ואתם כשם שדרו אבותי עם אבותיכם, אמרו לו אתה הוא שאומרים עליך פקח שבחיות אתה לא פקח אתה אלא טפש אתה ומה במקום חיותנו אנו מתייראים במקום חיותנו על אחת כמה וכמה”.

התנא הגדול רבי עקיבא מאיר את עינינו להבין ולהשכיל דאין לנו קיום אלא כל עוד עוסקים אנו בתורת ה’, ואם חלילה נפרוש ממנה הרי אנו כדגים שעלו ליבשה ובזמן קצר נהיה כדג שיבש בו כסלע שאבדה תקותו

מה טובו אהליך יעקב

ולא ישוב ויראה את ארץ מולדתו.

אלא שלכאורה יש לתמוה בזה, והלא מה זה שאומר השועל לדגים תעלו ליבשה ונדור ביחד כשם שדרו אבותי עם אבותיכם, והלא מעולם לא דרו אבות השועל ואבות הדגים ביחד ביבשה, ולכאורה שועל זה לא זו בלבד שטפש הוא אלא אף שקרן הוא.

ונראה באמת דאכן כך, שקרן הוא, וזו תמצית המשל, אף אנו עם התורה הדבקים בתלמודה בכל עוז, שומעים תביעה - בקשה זו בכל דור ודור, למה משונים אתם מכל עם ולשון, למה דתיהם שונות מכל עם, למה אתם דבקים בתורה ותלמודה יומם ולילה, "תעלו ליבשה ונדור ביחד כשם שדרו אבותי עם אבותיכם". ותשובתנו לכל אלה, מעולם לא דרו אבותנו ואבותיכם ביחד, אתם חיות יבשה ואנו דגים שבים, בים התלמוד נולדנו ובו נחיה את חיינו, בתורה שכתוב בה "כי היא חייכם ואורך ימיכם".

וכך ראינו בתולדות ימי עולם של עם עולם, שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו, וכל רשעי האומות שרצו להרוג ולהשמיד ולאבד, עוד טרם טבחו בישראל שפכו חמתם על העצים ועל האבנים, על בתי הכנסיות ובתי המדרשות, עוד טרם החלו הנאצים ימ"ש להרוג בישראל, ראש פרעות אויב היה "ליל הבדולח" שבו החריבו ושרפו מאות בתי כנסיות ובתי מדרשות, וכך בכל דור ודור כל המיצר לישראל נלחם בתורתו, ואע"ג דאיהו לא חזי מזליה חזי, שאלה הן הם נשמת ישראל ורוח אפיו ורק באובדנם יאבד ישראל.

וכבר סיפרתי כמה פעמים על אבי מורי הגה"ח הכ"מ שזכה לשמש את כ"ק מרן אדמו"ר בעל הדברי יציב זצ"ל ולהיות יד ימינו עשרות בשנים. רוצה אני לספר לכם על המפגש הראשון ביניהם. אבי מורי הגיע לאושוויץ עם הוריו וכל המשפחה בחג השבועות תש"ד. בו ביום נשלחו אביו ואמו וחמשה הילדים לתאי הגזים ונרצחו, למחרת היום הגיע כ"ק האדמו"ר זצ"ל. כאשר שמע אבי מורי שכ"ק האדמו"ר נמצא בצריף

מה טובו אהליך יעקב

הסמוך אליו התאמץ תוך כדי סיכון ועבר לשם להיות קרוב לאדמו"ר.

הוא ניגש לאדמו"ר ואמר לו כמה התאמץ וכמה שמח הוא להיות לידו. גער בו האדמו"ר ואמר לו "די מיינסט ס'וועט דיר העלפען, ס'וועט דיר גארניש העלפען" (אתה חושב שזה יעזור לך, זה לא יעזור לך במאומה), הגיב אבי מורי ואמר ודאי שזה יעזור לי יהיה לי עם מי לדבר בלימוד. "כ"ק האדמו"ר חזר ושאל, "בחור ביסט אין אוישוויץ אין די ווילסט רעדן אין לערנען" (בחור אתה באוישוויץ ואתה רוצה לדבר בלימוד), והשיב אבי מורי, "אויב מען וועט נישט רעדן אין לערנען ווי אזוי וועט מען דאס איבער לעבן" (אם לא נדבר בלימוד איך נשרוד). "כ"ק האדמו"ר התרגש לראות בחור צעיר בעמק הבכא שזה עתה איבד את בני משפחתו והוא רוצה לדבר בלימוד, ואכן התחילו לפלפל בסוגיא דמצוות צריכות כוונה. "כ"ק האדמו"ר חיבקו באהבה, ולא זזה ידו מתוך ידו כל תקופת השואה, ושימש כיד ימינו והמשיכו לדבר בלימוד קרוב לחמישים שנה.

אבי מורי בהיותו בחור צעיר הבין שללא תורה אין תקווה לאחריתם, ועם ישראל ללא תורה אין סיכוי להשרדות.

כי היא חייכם ואורך ימיכם

נר זיכרון

לעילוי נשמת

הרה"ח משה בן
מוה"ר יוסף דוד ז"ל
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

מרת מלכה מחלה בת
הר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל
נלב"ע ג' אייר תשס"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידנו עוז
הר"ר דוד הגר הי"ו
לום אנג'לס

